

מהלך הארבע כוסות ע"פ הבני יששכר

אתמר, מצה צריך הסיבה. מרור א"צ הסיבה. יין - אתמר משמי' דר"נ צריך הסיבה. ואתמר משמי' דר"נ א"צ הסיבה, ולא פליגי הא בתרתי כסי קמאי והא בתרתי כסי בתראי. אמרי לה להאי גיסא וא"ל להאי גיסא. - א"ל להאי גיסא תרי כסי קמאי בעי הסיבה דהשתא קא מתחלי לה חירות תרי כסי בתראי לא בעי הסיבה מאי דהוה הוה. וא"ל להאי גיסא תרי כסי בתראי בעי הסיבה דהוה דקא דקא הוה חירות, תרי כסי קמאי לא בעי הסיבה דאכתי עבדים היינו קאמר. השתא דאתמר הכי ואתמר הכי אידי ואידי בעי הסיבה (פסחים קח)

בני יששכר, פסח:

ע"ד הרמז הוא בהקדים מה דידוע אשר חז"ל תקנו ד' כוסות נגד ד' לשונות של גאולה והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי וכתב הבחיי דאלו ד' לשונות והוצאתי היינו שיהיו נפטרים משעבוד מצרים דבעוד שהיו עדיין במצרים נפטרו מן השעבוד כידוע מן הגמרא ומדרש בר"ה בטל עבודה מאבותינו במצרים ולא יצאו עד-ניסן והצלתי היינו שייצאו לגמרי מתחת רשותם והיו נפטרים גם ממסים וארנוניות ועול של מצרים. וגאלתי היינו קי"ס שאז נחשבו גאולים שמתו ונאבדו אדוניהם וראו בעצמם נקמות מכל אויביהם ולקחת"י היא מתן תורה שלקחם הש"י לעם כמ"ש הש"י במתן תורה והייתם לי סגולה מכל העמים. הנה לפ"ז ב' כוסות ראשונות הם הסר' ממצרים גם בחי' סור מרע והב' אחרונות הם קרוב' אל הש"י דהיינו בים סוף ראת' שפחה על הים וכו' וקבלת התור' שנתקרבו לגמרי חל הש"י אם כן הם בבחי' ועשה טוב וידוע דבחי' סור מרע הוא ע"י בחי' היראה ועש"ה טוב הוא בבחי' אהבה כידוע מרז"ל ע"כ הם כפולים דאית ירא"ה ואית ירא"ה וכו' ואית אהב"ה ואית אהב' כידוע מזוה"ק מהקדמת בראשית ומהתקוני' וכתבו תלמידי הבעש"ט דהעיקר ישתדל האדם להשיג היראה ואהבה יסייעו לו מן השמים כי יראה בחי' נוקבא ואהבה בחי' דכורא ודרכו של איש לחזור וכו' והנה ברמב"ם פ"ב מה' יסודי התורה האל הגדול הגבור והנורא הזה מצוה לאהבה וליראה אותו הנה וזקדים אהב' ליראה (ע"ש במפרש) הגם שהיראה קודמות עכ"ז האהב' תכליתית והיא העיקר הנרצה לבחי' ועשה טוב והנה מצות הסיבה הוא להורות חירות המופלג שהיינו משועבדים למצרים והיינו מתייראים לעבור מצותם ופקודת' ואזהרתם והיינו משועבדים למלאכתם לעשות עבודתם ולקח הש"י אותנו לו לעם להיות לו לעבדים והזהירנו במצותיו במצות ל"ת באזהרת סור מרע ובמ"ע ועשה טוב והשיעבוד לו ית' הוא החירו' המופלג כביכול עבד מלך מלך והנה להוראת חירות המופלג הזה פליגי אית מ"ד שא"צ להוראת החירות הזה רק בב' כסי קמאי המורים על בחי' סור מרע שהיא מצד היראה דהשתא הוא דקא מתחלי לה חירות והיא המתבקשת מאתנו מה ד' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה משא"כ בב' כסי בתראי מה דהוה הוה דכיון דנעבוד את הש"י בבחירתנו בירא"ה הוא ית"ש יטע אהבתו בלבנו. ואמרי לה בתרי כסי בתראי שהוא הוראת ועשה טוב באהבה היא התכליתית ואם היות היראה קודמת בזמן האהבה קודמת במעלה והיא עיקר החירות של הנפש והשתא דאתמר הכי אידי ואידי בעי הסיבה הודאה להש"י שלקח אותנו לעבדים לו ית"ש להיותנו זהירים לסור מרע ביראה ולזמן משפט הבכורה בזמן ועל אשר קדשנו במצותיו במ"ע באהבה אשר לזה קדימה במעלה והן המה התרין גדפין לכל המצות לעשותן בדחילו ורחימו נ"ל :

ובפעם אחרת דרשתי בזה ע"ד הרמז איתא בירושלמי ד' כוסו' ר' לוי אמ' נגד ד' מלכו' ע"ש. והנ' מהראוי להתבונן מהו הענין לרמז ד' מלכויות בעת סיפור יצ"מ. ונ"ל הענין הנרצה דהנה בברית בין הבתרים כשנאמר לאברהם כי גר יהיה זרעך ועבדים וכו' שם נאמר והנה אימה חשיכה גדולה נפלת עלינו ודרשו בו שהראוהו ד' מלכויות: אימה זו בב"ל. חשכה זו מד"י. גדולה זו יון. נפלת זו אדום ואחר כך ויאמר לאברם ידוע תדע כי גר

יהיה זרעך וכו' ת' שנה (היינו במצרים) ואחר כך יצאו ברכוש גדול: הנה הראו לו מקודם הד' מלכיות ואחר כך גלות מצרים. והוא לפלא להקדים את המאחר אבל הוא להורות שגלות מצרים היה גלות כללי ושרשי לכל הד' גליות והיו בו בחי' שונות מכל הד' קליפות המנגדים לישראל וזה שדרשו דורשי רשומות ויהי בימים הרבים ההם רבי"ם ר"ת "רומי" בבל" יון" מדי רשות הרבים דאזלי בפיודא והנה הך הכפתור וירעשו הסיפיים כיון שהוציאנו הש"י מן הגלות הכללי והשרשי הוא סימן החירות לנו מן הגליות הפרטים ע"כ הראה הש"י לאברהם הד' גליות והראה לו אחר כך הגלות השרשי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול והוא יהיה לסימן לגליות אשר נצא מכולן לחירות עולם ע"כ אנחנו מרמזין הד' מלכיות בסיפור יצ"מ באותן הארבע כוסות שתקנו חז"ל דרך חירות להבטיח לכנ"י בדרך ק"ו אם הוציאנו הש"י משעבוד וגלות הכללי מכ"ש שיוציאנו מן הפרטים וזה הוא שהראה הש"י לאברהם וכענין שאמרנו ...

והנה תתבונן כי שני כוסות האחרונות נגד הב' מלכיות שעדיין לא יצאו מהם כי אפי' ממלכות יו"ן לא יצאו לחירות עולם והמה משותפים עם אדום כמבואר בגמרא ע"ז איך שלחו זה לזה ע"ש: והנה יום המקווה להש"י יתבטלו הב' מלכיות אחרונות כראשונות ובזה תתבונן א"ל תרי כסי קמאי בעי הסיב"ה דהשתא דקא מתחלי לה חירות שאלו הכוסות מורים על המלכיות שהיו לנו כבר חירות והצילנו הש"י מהם ונתבטלו המלכיות לגמרי תרי כסי בתראי לא בעי הסיבה דאלו אינם מרמזים על המלכיות הראשונות שנתבטלו ומאי דהוה הוה והשתא אן מרמזים על המלכיות האחרונות ולזה נעבוד הסיב"ה להורות על החירות מהם ואנחנו תחת רשותם בעוה"ר: וא"ל תרי כסי בתראי בעי הסיב"ה דההוא שעתא הוא דקא הוה חירות הוא הבטחתינו נאמנה בסיפורנו שבודאי יצא לחירות והוא משא"כ כסי קמאי עבדים היינו קאמר רצ"ל מה שהיינו עבדים להם אבל כבר יצאו מהם וא"צ להראות בזה אמונה ובטחון והשתא דאתמר הכי וכו' אידי ואידי בעי הסיב"ה תקנו מסדרי הש"ס לכולהו הסיב"ה בתרי כסי קמאי הודאה על העבר ובתרי כסי בתראי אמונה ובטחון על העתיד במהרה בימינו אמן:

מידות הראיה, יראה, ד':

בתחלתה של הופעת יראת אלהים על האדם, הכללי והפרטי, מביאה היא אותו לידי שיעמום ובטלנות, הוא אובד את רצונו ואת עצמיות המהותיות שלו, מפני שנגעה בו היראה רק בצדדיה החיצוניים, לא הפכה את הפראות והרשעה הספוגה במהותו החמרנית, ובטבע הנפש הטמאה הגנוזה בעומק שמרי החיים האנושיים, והרי ההופעה האלהית, שהיא לגמרי ההיפוך מכל הרשעה והגבלה, היא מבטלת אותה, וממילא נעשה האדם חלוש החיים, והצבוריות נעשית לקויה, אין אומץ ואין חפץ קבוע לשכלול, להכשרתם של החיים החברתיים. אבל רוח האדם האמיץ. המכיר ע"פ נקודתו הפנימית, כי ההרגשה הזאת של יראת אלהים היא הכל. כל החיים וכל הטוב, לא יעזב את אוצרו, ובכל אשר יתענה, עינויים גשמיים ועינויים רוחניים, מכל אשר לא יוכל לכאורה להחזיק מעמד נגד החופש המודרני, נגד שאיפת הגדולה התרבותית של חיי הזמן, נגד היופי המקסים ונגד תפיסת החיים המרעשת, וגם לפעמים נגד המוסר והיושר הטבעיים, שלא יוכל בכל פעם להלום אותם אל הצורה של יראת אלהים ותוצאותיה בחיים כפי קליטתו ההסברית, כל אלה לא יכלו כח להפסיק את חוט החיים ואת אומץ ההסכמה, שרק ביראת אלהים מחסה עז לאדם, ויזכך אותה, ויטהרנה, יעלנה על פסגת המדע המבורר ויעטרנה בזיו המוסר הבריא, ישבצנה בהדר חיי העולם ותרבותו, וימלאנה במתק האהבה, רוחב הדעת, והנעם אשר לעדן העליון, ויחדש בה ובגללה את העולם ואת החיים, בצורה חדשה מלאה הוד ותפארת גדולה וגבורה, ואבן מאסו הבונים היה תהיה לראש פנה.